

VPLYV PROGRAMU „DRUHÝ KROK“ NA SOCIÁLNE PROSTREDIE TRIEDY A ROZVOJ OSOBNOSTI ŽIAKOV

Mgr. Lucia Sabová, PhD.
Katedra psychológie FiF UK v Bratislave

ĎURIČOVE DNI
10. – 11. 11. 2016

Teoretické východiská

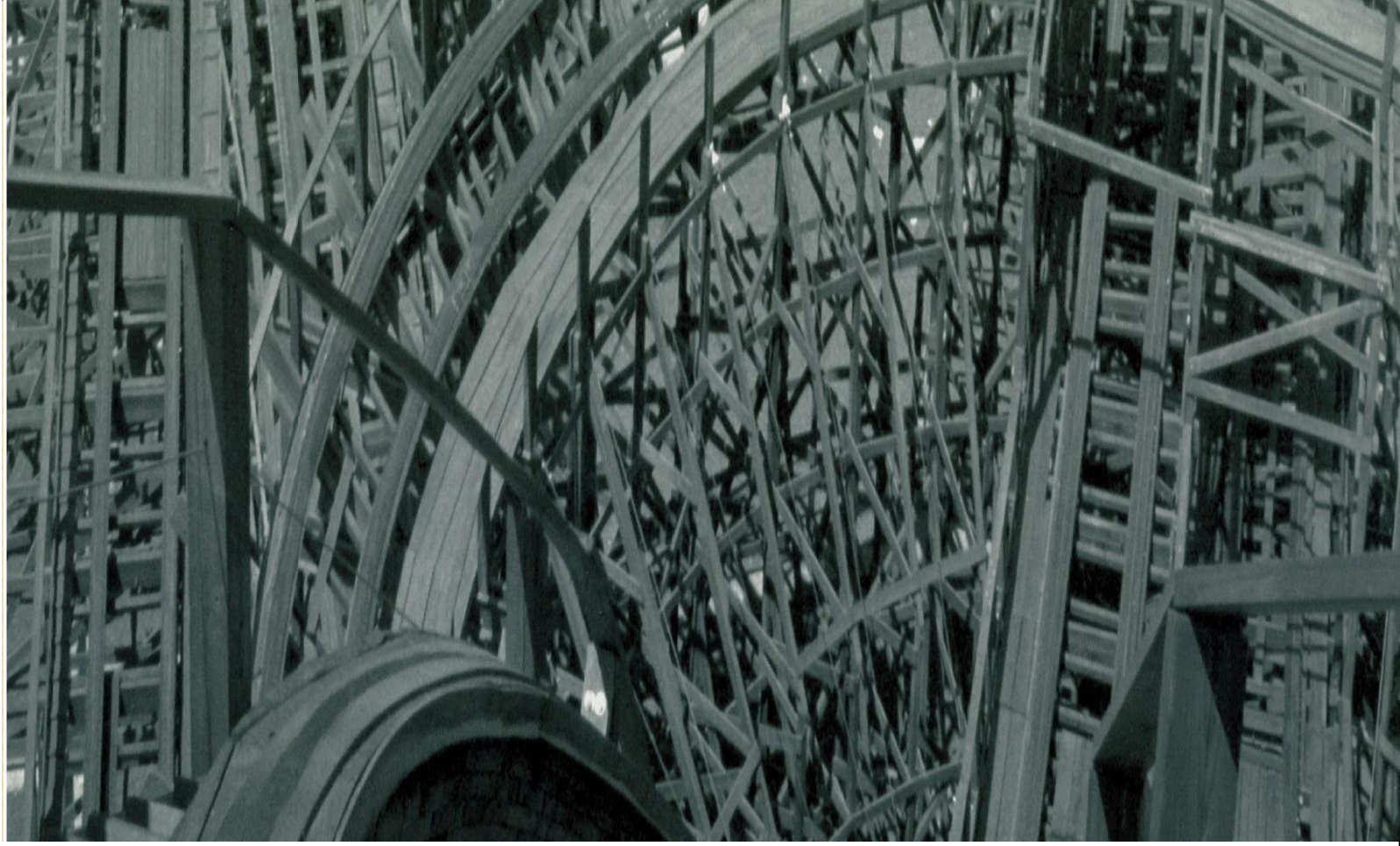
- Mentálne zdravie
- Skupinové procesy
- Rozvíjanie osobnosti dieťaťa v školskom veku
- Programy podporujúce rozvoj osobnosti dieťaťa
- Program Druhý krok

Programy podporujúce rozvoj osobnosti dieťaťa

- PATHS (Feshbach, Roe, 1968),
- Program rozvíjania prosociálneho správania (Olivar, 1992),
- program „Povedz to priamo“ (Englander – Goldenová, 1999),
- Cesta k emocionálnej zrelosti (Matula, 2001),
- Program na rozvíjanie sociálnych kompetencií žiakov I. stupňa ZŠ (Lisá a kol, 2009)
- Druhý krok (Committee for Children, 1992)

Program Druhý krok

- ❑ Originálny názov Second Step (Committee for Children, Seattle, 1992)
- ❑ Zameriava sa na zlepšovanie zručností žiakov v troch hlavných okruhoch
 - nácvik empatie,
 - ovládanie impulzívnosti a riešenie problémov,
 - zvládanie hnevu.
- ❑ Program obsahuje kompletnú batériu pomôcok, postupov a metód výučby aplikovateľných priamo na vyučovacej hodine.

Karta 1

Čo vidíte na danom obrázku? Ako sa cítite?

Cieľ

- Primárnym cieľom našej práce bolo overenie efektívnosti programu Druhý krok vo 4. ročníku ZŠ a jeho vplyvu na sociálne prostredie v triede a rozvoj osobnosti žiaka.

Otázky a hypotézy – okruh A

- **O 1** Aké sú sociálne statusy žiakov v experimentálnych skupinách vyjadrené indexom vplyvu a obľuby?

Zlepšia sa po aplikovaní programu:

- sociálne pozície žiakov v experimentálnych skupinách meraných pred začiatkom aplikácie programu a po jeho ukončení z hľadiska indexu vplyvu,
- sociálne pozície žiakov v experimentálnych skupinách meraných pred začiatkom aplikácie programu a po jeho ukončení z hľadiska indexu obľuby.

Otázky a hypotézy – okruh A II

- **0 2** Aká je sociálna atmosféra v experimentálnych skupinách – triedach pred a po aplikovaní programu?

Zvýši sa po aplikovaní programu:

- úroveň spokojnosti žiakov v experimentálnych skupinách,
- úroveň vnímanej súdržnosti v experimentálnych skupinách.

Zníži sa po aplikovaní programu:

- miera konfliktov v experimentálnych skupinách,
- vnímaná miera súťaživosti v experimentálnych skupinách,
- vnímanie náročnosti školy žiakmi v experimentálnych skupinách.

Otázky a hypotézy – okruh A III

- **O 3** Aká zmena nastane v skúmaných premenných pri porovnaní jednotlivých experimentálnych skupín?

Otázky a hypotézy – okruh B

- **O 1** Je rozdiel v odpovediach žiakov výskumnej skupiny a žiakov kontrolnej skupiny v pomenovaní emócií?
- **O 2** Dokáže výskumná skupina lepšie pomenovať prejavy jednotlivých emócií?
- **O 3** Líši sa postupnosť odpovede žiakov výskumnej a kontrolnej skupiny pri jednotlivých obrázkoch?
- **O 4** Má program Druhý krok vplyv na tvorbu pojmu emócia?

Výskumná vzorka

Výskumná vzorka	Počet žiakov	Pomer chlapcov a dievčat
ES1	17	6 : 11
ES2	10	3 : 7
ES3	19	10 : 9
KS	12	6:6
CELKOM	58	25 : 33

Experimentálne skupiny navštevovali etickú výchovu na ZŠ Nábřežie mládeže v Nitre. Kontrolná skupina fungovala paralelne s experimentálnou skupinou 3. Tvorilo ju 12 žiakov navštevujúcich etickú výchovu na ZŠ Benkova v Nitre.

Metódy zberu dát

- Sociometrický test SORAD (Hrabal, 1989)- index vplyvu a index obľuby,
- dotazník „Naša trieda“ (Mareš, Lašek, 1988)- spokojnosť v skupine, miera napätia v skupine, súťaživosť, nároky a súdržnosť v skupine,
- pološtruktúrované interview – 7 okruhov otázok, ktoré boli rozdelené na dve časti:
 - otázky vzťahujúce sa k predkladaným kartám z programu SnD pre 5. ročník,
 - otázky vzťahujúce sa k osobnej skúsenosti , vedomostiam a zážitkom žiakov.

Priebeh zberu dát

Zavedenie programu do výučby ETV (1.a 2. skupina ETV - 4. roč. ZŠ) - Testovanie žiakov	september
Pozorovanie učiteľa (záznam učiteľa)	september – máj
Retest (1.a 2. skupina ETV - 4. roč. ZŠ)	jún
Zavedenie programu do výučby Etickej výchovy (3. skupina – 4. roč. ZŠ) - Testovanie žiakov	september
Pozorovanie učiteľa (záznam učiteľa)	september – máj
Interview – experimentálna skupina (3. skupina) a kontrolná skupina	máj – jún
Retest (3 . skupina ETV – 4. roč. ZŠ)	jún
Analýza interview a spracovanie výsledkov	jún – september

Výsledky a diskusia - ES1

Skupina	Premenná	Dif					t	df	Sig.	r _m
		M	SD	SeM	95% IC					
					Lower	Upper				
ES1	Io 1 - Io 2	9,30	4,21	1,02	7,10	11,50	9,155	16	,000	0.92
	Iv 1 – Iv 2	5,80	5,38	1,30	3,10	8,60	4,505	16	,000	0.75
ES1	Sp 1 – Sp 2	-2,2	1,82	0,44	-3,2	-1,3	-5,171	16	,000	0.79
ES1	Ko 1 – Ko 2	2,30	1,61	,39	1,50	3,10	5,996	16	,000	0.83
ES1	Su 1 – Su 2	1,2	1,44	,35	,5	2,0	3,686	16	,002	0.68
ES1	Na 1 – Na 2	1,70	1,85	,44	,80	2,70	3,922	16	,001	0.70
ES1	Sd 1 – Sd 2	-3,0	1,59	,38	-3,80	-2,20	-7,884	16	,000	0.89

Výsledky a diskusia – ES2

Skupina	Premenná	Dif					t	df	Sig.	r _m
		M	SD	SeM	95% IC					
					Lower	Upper				
ES2	Io 1 - Io 2	7,30	2,36	0,75	5,61	8,99	9,784	9	,000	0.96
	Iv 1 – Iv 2	4,40	3,75	1,19	1,72	7,08	3,713	9	,005	0.78
ES2	Sp 1 – Sp 2	-4,10	2,03	0,64	-5,55	-2,65	-6,403	9	,000	0.91
ES2	Ko 1 – Ko 2	3,20	2,15	,68	1,66	4,74	4,707	9	,001	0.84
ES2	Su 1 – Su 2	,80	1,03	,33	,06	1,54	2,449	9	,037	0.63
ES2	Na 1 – Na 2	2,00	2,31	,73	,35	3,65	2,739	9	,023	0.67
ES2	Sd 1 – Sd 2	-3,80	2,57	,81	-5,64	-1,96	-4,670	9	,001	0.84

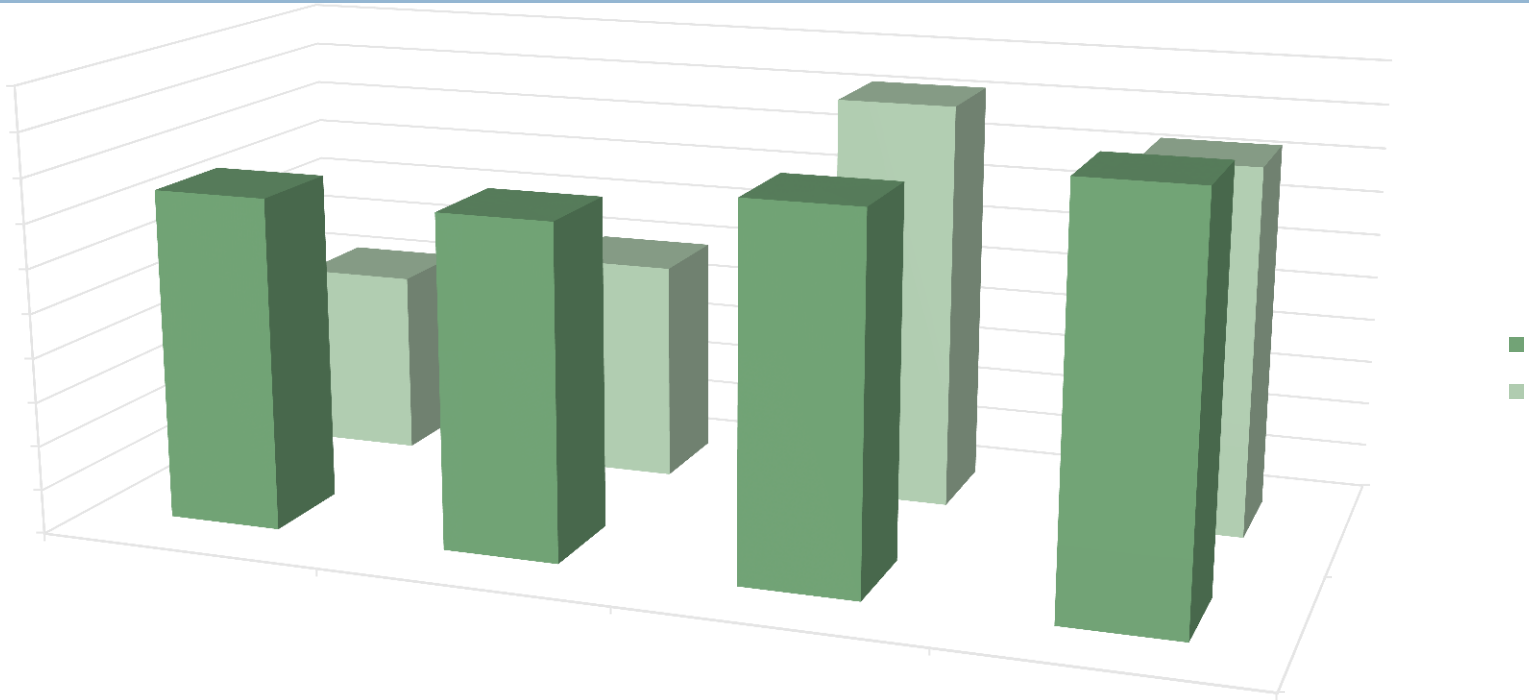
Výsledky a diskusia – ES3

Skupina	Premenná	Dif					t	df	Sig.	r _m
		M	SD	SeM	95% IC					
					Lower	Upper				
ES3	Io 1 - Io 2	15,37	8,90	2,04	11,08	19,66	7,530	18	,000	0.87
	Iv 1 – Iv 2	13,16	10,63	2,44	8,03	18,28	5,395	18	,000	0.79
ES3	Sp 1 – Sp 2	-2,11	1,88	0,43	-3,01	-1,20	-4,875	18	,000	0.75
ES3	Ko 1 – Ko 2	2,05	2,50	,58	0,85	3,26	3,572	18	,002	0.64
ES3	Su 1 – Su 2	,11	2,45	,56	-1,07	1,28	,187	18	,853	0.04
ES3	Na 1 – Na 2	1,84	1,86	,43	,94	2,74	4,308	18	,000	0.71
ES3	Sd 1 – Sd 2	-1,58	2,09	,48	-2,59	-0,57	-3,293	18	,004	0.61

Výsledky a diskusia – skupinové procesy

- ◉ Bezpečné prostredie vytvorené jasne stanovenými pravidlami, zohľadňovaním potrieb a záujmov žiakov a vytváraním dôvery medzi žiakmi a učiteľom podporuje učenie k sebaovládaniu (Šramková, 2006),
- ◉ výskumy (Barnieri, 1991; White a Kistner, 1992; Elliot, 1999) dokazujú, že sociálna atmosféra príjemnejšia pre samotných žiakov posilňuje účasť žiakov na dianí, rozvíja ich vzájomné sociálne vzťahy so spolužiakmi a zvyšuje školskú úspešnosť,
- ◉ Ladd (1983) poukázal na to, že pozitívne vzťahy medzi rovesníkmi súvisia so žiaducimi výsledkami sociálneho správania.

Výsledky a diskusia – rozlišovanie a pomenovanie emócií

Otázka 1- Ako sa cíti chlapec na obrázku?

Otázka 2 – Ako sa cíti dievča na obrázku?

Otázka 3 – Podľa čoho vidíš, ako sa cíti chlapec?

Otázka 4 – Podľa čoho vidíš, ako sa cíti dievča?

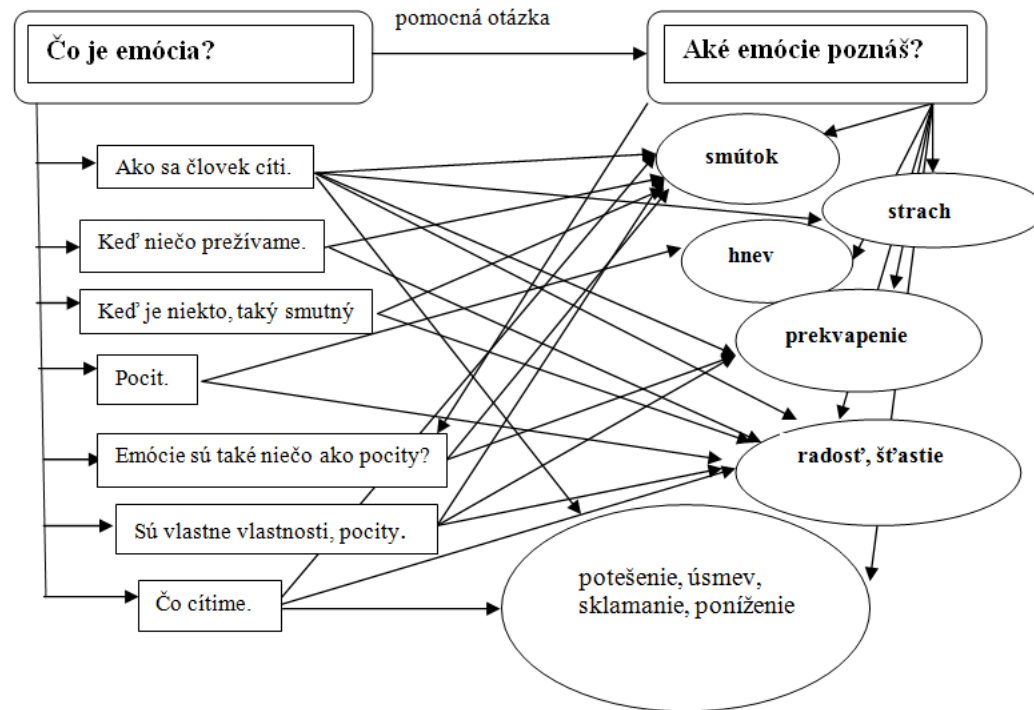
Výsledky a diskusia – rozlišovanie a pomenovanie emócií II

- Žiaci oboch skupín (ES3, KS) sú schopní na základe obrázku rozpoznať emócie,
- V odpovediach ES3 na otázku 2 zaznamenávame častejší výskyt odpovede „je prekvapená“ ako v KS.
- Žiaci pri opise prejavov emócie opisovali tvar úst, sklon hlavy a rúk. ES3 zhodnotila aj výraz očí, pričom bola zaznamenaná tendencia k popisu situácie, v ktorej sami prežívajú prezentovanú emóciu.
- Ako žiaci so skúsenosťou s programom Druhý krok aj žiaci bez skúsenosti rozumejú svojim pocitom a sú schopní diferencovať a rozpoznávať emócie u druhých. Vychádzame z predpokladu, že emočná skúsenosť je prirodzenou súčasťou ľudského života a postupne sa špecifikuje a prenáša aj do iných oblastí vnímania (Salovey, 1997).

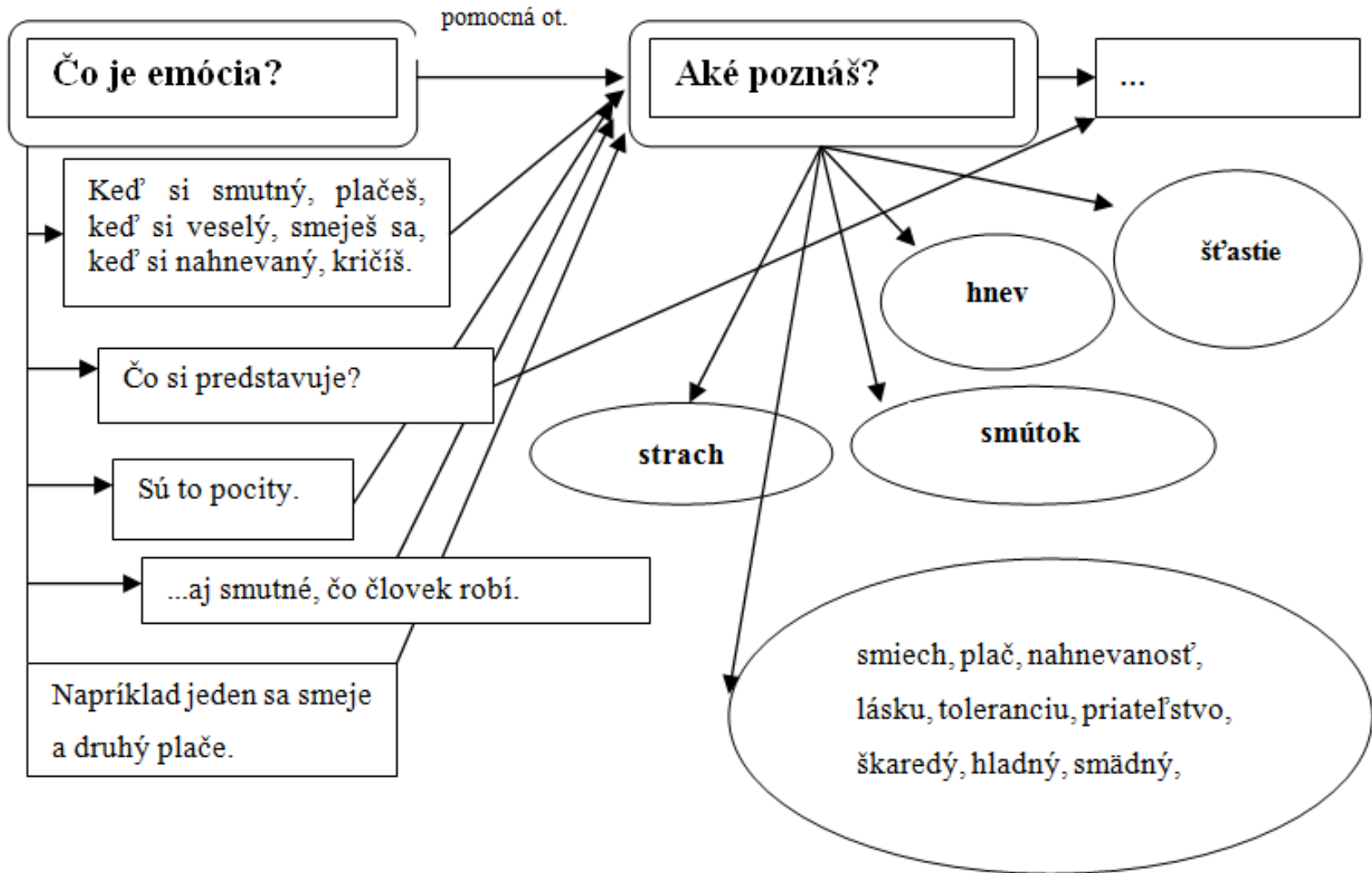
Výsledky a diskusia – reprezentácia pojmu emócia

- KS pod pojmom emócia chápe – šťastie, smútok, hnev a strach.
- ES3 okrem pojmov spomínaných KS – prekvapenie, sklamanie, poníženie.
- V KS sa vytvorila pojmová subkategória spájaná s prejavmi emócií, prosociálnym správaním, základnými potrebami.
- Pojem emócia je u ES3 komplexnejšie a jasnejšie zadefinovaný.

Výsledky a diskusia – reprezentácia pojmu emócia ES3

Výsledky a diskusia – reprezentácia pojmu emócia KS

Výsledky a diskusia

- Skúmanie závislosti medzi kvalitou reprezentácie pojmu emócia a schopnosťou rozpoznávať emócie u druhých ľudí.
- Výpovede žiakov v kvalitatívnej časti výskumu môžu doplniť naivné detské teórie o fungovaní sveta.
- Z diskusie vyplývajú nové oblasti skúmania programu Druhý krok z hľadiska kultúrnej univerzálnosti vs. kultúrnej podmienenosti.

Ďakujem za pozornosť

Literatúra

- ◉ Committee for Children (1992). *Second Step: A Violence Prevention Curriculum, Grades 1-3*. Seattle : Committee for Children.
- ◉ Eliot, S. N., Gresham, G. M. 1993. Social Skills Interventions for Children. In *Behavior Modification*, 17, 287-313. ISSN 1552-4167.
- ◉ Englanderová–Goldenová, P. Golden, E. D. 1999. Povedz to priamo (Say it stright – S.I.S.): Tréning priamej komunikácie. 1. vyd. Bratislava: Odborno-metodické oddelenie riaditeľstva CPPS, 1999.
- ◉ Feshbach, N. D., Roe, K. 1968. Empathy in Six-and Seven-Year-Olds. In *Child Development*, 39, 133-145. online ISSN 1467-8624.
- ◉ Gardner, H. 1999. *Dimenze myšlení*. Praha: Portál. 360 s. ISBN 80-7178-2793.
- ◉ Goleman, D. 1997. *Emoční inteligence*. Praha:Columbus. 348 s. ISBN 80-7178-077-4.
- ◉ Hass, A. 1999. *Morální inteligence*. Praha: Columbus. 152 s. ISBN 80-7249-010-9.
- ◉ Kollárik, T. 2008. *Sociálna psychológia*. Bratislava: Vydavateľstvo UK. 2008. Druhé vydanie. 548 s. ISBN 978-80-223-2479-3.
- ◉ Ladd, G. W., Mize, J. 1983. A Cognitive Social Learning Model of Social-Skill Training. In *Psychological Review*, 90, 127-157. ISSN 0033-295X.
- ◉ Lind, G., Hartmann, H. A., Wakenhut, R. 1985. *Moral development and Social environment*. Chicago: Precedent Publishing, 327 p. ISBN 0-913750-27-1.
- ◉ Lisá, E., Gregussová, M., Kováčiková, D., Filípková, B., Farkašová, E. 2009. Overovanie programu na rozvoj sociálnych kompetencií žiakov 1. stupňa ZŠ. In *Psychológia a patopsychológia dieťaťa*, 44, č. 2, s. 160 – 173.
- ◉ Mayer, J. D., Salovey, P. 1997. What Is Emotional Intelligence? In Salovey P. Sluyter, D. J. eds. *Emotional Development and Emotional Inteligence: Educational Implication*. New York: BasicBooks. p. 3-31.

Literatúra

- Matula, Š. 2001. Cesta k emocionálnej zrelosti- dobrodružná cesta výchovy. Bratislava: VÚDPaP a MŠ SR. ISBN 80-967423-2-9.
- Mesárošová, B. 2004. Spoločenská a kultúrna podmienenosť človeka. In Kollárik, T. Sociálna psychológia. Prvé vydanie. Bratislava: Vydavateľstvo UK, s. 152 - 166. ISBN 80-223-1841-8.
- Národný program starostlivosti o deti a dorast 2008- 2015, Ministerstvo zdravotníctva SR
- Olivar, R. R. 1992. Etická výchova. Bratislava: Orbis Pictus Istropolitana. ISBN 80-7158-001-5.
- Riggio, R. E. 1989. Manual for the Social Skills Inventory. Palo Alto: Consulting Psychologists Press.
- Sánchez, A., M., Rivas, M., T., Trianes, M., V. Effectiveness of an intervention program for improving schol atmosphere: some results. In Electronic Journal of Research in Educational Psychology, No 9., Vol 4 (2), 2006. ISSN 1696-2095. s. 353 – 370.
- Šramková, M. 2006. Vplyv programu rozvoja emocionálnej inteligencie žiakov základných škôl na zmenu sociálnej atmosféry a vzťahov v triede. In Psychológia a patopsychológia dieťaťa, 41, č. 4, s. 341 – 358.
- Výrost, J., Slaměník, I. 1997. Sociálna psychológia. 1. Praha : ISV, 1997. 453 s. ISBN 80-85866-20-X.
- Zelená kniha – zlepšovanie duševného zdravia obyvateľstva. K stratégii duševného zdravia pre EÚ, Komisia Európskych spoločenstiev